

Goed bedoeld

Auteur(s):

Lecq, S.G. van der

Verschenen in:

ESB, 85e jaargang, nr. 4245, pagina 169, 3 maart 2000

Rubriek:

Van de redactie

Trefwoord(en):

De goede doelenorganisaties staan er beter voor dan ooit¹. De inkomsten uit giften zijn de afgelopen tien jaren verdubbeld en de inkomsten uit beleggingen nemen fors toe. De instellingen houden steeds meer geld over dat niet naar de goede doelen gaat, zodat hun eigen vermogen groeit. Bij de belastingdienst staan steeds meer instellingen voor goede doelen geregistreerd: hun aantal steeg gedurende de afgelopen twee jaren van tien- naar dertienduizend. Is de welvarende Nederlander werkelijk zo gul geweest? Of is er meer aan de hand?

De terugtrekkende overheid gaat samen met een groter maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel van de burgers, die zelf wel bepalen welke goede doelen zij willen steunen en dat niet via de belastingen aan de overheid overlaten. Een groot deel van diezelfde burgers laat vervolgens wel de fiscus meebetalen, door de giften af te trekken voor de inkomstenbelasting. De particuliere caritas wordt dus medegefinancierd uit gemeenschapsgeld: daar wringt iets.

De overheid lijkt giften aan een instelling voor 'algemeen nut' als een *merit good* te beschouwen. Deze visie wordt op twee manieren fiscaal vormgegeven. Ten eerste maakt de successiewet het mogelijk om belastingvrijstelling te krijgen. Nu het aantal organisaties dat een beroep doet op deze bepaling met honderden per jaar stijgt, begint de fiscus scherper op te letten of de instellingen conform hun doelstellingen opereren. Ten tweede is er de aftrekbaarheid van giften aan goede doelen voor de particulier. Na een drempel van één procent van het onzuiver inkomen mag een bedrag tot tien procent van het onzuiver inkomen worden opgevoerd als aftrekpost 'overige giften'. Dit oude adagium van 'de tienden' heeft een merkwaardig effect. Immers, zoals alle aftrekposten geldt het marginale tarief, zodat 'het penningske van de weduwe' een lagere fiscale multiplier krijgt dan 'de flap van de yup'. Zodoende hebben rijkere gevers meer invloed op de besteding van gemeenschapsgeld aan goede doelen dan armere gevers. Het 'stemmen met je guldens' is blijkbaar een gewogen verkiezing.

Het is niet bekend hoeveel inkomsten de fiscus derft door de fiscale facilitering van de overige giften. Hierdoor kan geen kosten-batenafweging van dit belastinginstrument worden gemaakt. In de VS is dit al wel gebruikelijk, waardoor het nut van de charitatieve instellingen voor de samenleving kan worden afgezet tegen de fiscale bijdrage vanuit de gemeenschappelijke middelen.

Een kosten-batenafweging wordt in Nederland echter wel gemaakt, zij het impliciet, bij het bepalen van de overheidssubsidies. Hier vindt een democratisch verankerd proces plaats, waarbij via de begrotingswetten van de betrokken ministeries de omvang van de subsidies wordt vastgesteld. Hoewel de besluitvorming rond de begroting voor burgers niet altijd even transparant is, heeft deze aanpak als voordeel boven de fiscale vorm dat het geen open eindregeling is. De totale omvang van de subsidies kan worden vastgelegd, terwijl de fiscale aftrekbaarheid daarentegen tot tien procent van alle inkomens kan oplopen. Als eenmaal de omvang van de pot vastligt, kan de verdeling ervan worden afgewogen in een door het parlement te controleren proces. Dit geldt niet voor de fiscale aftrekbaarheid, waar het geven aan het ene goede doel in eerste instantie geen invloed heeft op het geven aan het andere goede doel. Het bedrag aan gedeelde belastinginkomsten heeft echter indirect invloed op het totaal te besteden overheidsbudget van het jaar erna, waardoor ineens subsidies, bijvoorbeeld die aan andere goede doelen, lager kunnen uitvallen. Zo heeft het geven aan het ene goede doel wel degelijk invloed op de inkomsten van het andere goede doel, maar zonder democratische afweging. Hoe nu verder met de welvarende goede doelenorganisaties? Fractieleden van VVD, PvdA en CDA kwamen met een voor de hand liggende reactie: verminder de subsidies. Geen wonder dat ze hier het eerste aan denken, want de subsidies zijn duidelijker zichtbaar dan de fiscale begunstiging. Gezien het bovenstaande is er echter veel voor te zeggen om juist de fiscale aftrekbaarheid af te bouwen. De extra belastinginkomsten die hierdoor binnenkomen kunnen geheel of gedeeltelijk worden toegevoegd aan het reeds bestaande budget voor goede doelen. Naarmate de goede doelenorganisaties meer inkomsten uit beleggingen realiseren, kan dit budget eventueel worden uitgebouwd.

Voor de verdeling van het budget kan het 'referendumkarakter' van de fiscale aftrekbaarheid worden benut: de instellingen krijgen een aandeel uit de pot naar rato van hun inkomsten uit donaties. Ook zonder fiscale aftrekbaarheid kunnen burgers immers aan goede doelen blijven geven, alleen is nu de bruto gift gelijk aan de netto gift. Hoewel rijken nog steeds meer kunnen doneren dan armen, is deze stemming al minder gewogen dan die met de fiscale multiplier, want nu geldt: 'one guilder, one vote'. Op deze manier is de totale omvang aan overheidssubsidies onderworpen aan parlementaire goedkeuring, terwijl de verdeling ervan door directe invloed van burgers wordt bepaald. De goede bedoelingen van de fiscus kunnen zo plaatsmaken voor de goede doelen van de donateurs

¹ G. van Asbeck, diverse artikelen, *NRC Handelsblad*, 6, 8, 12 en 19 november 1999.

